

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

Всеволод Нестайко

ЧАРІВНИЙ ТАЛІСМАН

ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН

УДК 82-31
ББК 84.4 Укр6
Н56

Серію «Богданова шкільна наука» засновано 2013 року

Ілюстрації *Лілії Рейко*

Нестайко Всеволод

Н56 Чарівний талісман : повісті / Всеволод Нестайко. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. — 320 с. — (Серія «Богданова шкільна наука»).

ISBN 978-966-10-3625-2 (серія)

ISBN 978-966-10-4239-0

До книжки відомого українського письменника Всеволода Нестайка увійшли повісті, написані для школярів молодших і середніх класів.

Дивовижні пригоди ваших ровесників, котрі потрапляють у карколомні ситуації, що виявляють і кращі, і гірші якості їхніх характерів і спонукають до роздумів і переосмислення багатьох усталених понять; формують особистість! Знаходьте в собі Людину! Для широкого кола читачів.

УДК 82-31
ББК 84.4Укр6

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-3625-2 (серія)
ISBN 978-966-10-4239-0

© Всеволод Нестайко, 2015
© Навчальна книга – Богдан», 2016

ТАЄМНИЦЯ ВІТІ ЗАЙЧИКА

I

Вона з'явилася раптово й нечутно. Вийшла з темного кутка за шафою і спинилася біля столу — у чорному оксамитному плащі з високим коміром, у крилатому капелюшку з вуаллю, струнка й велична, схожа на королеву. Тінь падала на її обличчя. Лише великі сині очі дивилися з-під вуалі.

Вітя завмер.

Вдома не було нікого.

Двері замкнені на два замки й ланцюжок. Вітя чув, як шалено б'ється його серце. Він сидів на тахті, підібгавши під себе ноги, з книжкою на колінах.

«...містер Паррик, мабуть, досить-таки дивна людина, якщо міс Персимон...»

Він не встиг дочитати до крапки...

З вулиці долинав гомін великого міста.

Деся за стіною джмелем гудів пиросос. Поверхом нижче цинькали на піаніно.

Та ці віддалені звуки ще більше підкреслювали мото-рошну тишу, яка панувала у квартирі.

Вона ступила ще один нечутний крок, наближаючись до нього.

Вітя придивився і враз похолов — ноги незнайомки не торкалися паркету.

Він ясно бачив: між гостроносими замшевими її черевичками, що ледь визирали з-під довгого, до п'ят, плаща, й підлогою — відстань.

«Так от чому я не чув її кроків!»

Вітя втягнув голову в плечі, напружено чекаючи.

Не дійшовши двох кроків до нього, вона мовчки зробила владний жест рукою у чорній мереживній рукавичці, запрошуючи його йти за собою.

Вона була така впевнена, що не стала чекати, розвернулася й полинула до дверей.

Якусь мить Вітя заціпеніло дивився, як коливається від її рухів плащ. Він помітив, що до чорного оксамиту приліпилася біленька пушинка. Хлопцеві навіть захотілося обережним рухом зняти її (в нього завжди виникало таке бажання, коли він бачив на чужій спині пушинку). Але він, звісно, не наважився. Тільки підвівся й, відчуваючи у грудях холодок, рушив слідом за нею.

У коридорі було напівтемно...

II

Ця велика трикімнатна квартира з високими ліпними стелями і різьбленими дверима, де мешкає Вітя, належала колись Вітиному прапрадіду, відомому київському професорові Федору Антоновичу Коротницькому. Про це нагадувала потемніла від часу мідна табличка, що висіла на їхніх дверях. Тепер вона лежить в одній із шухляд великого, схожого на старовинний замок буфета: «Професор Ф. А. Коротницький».

Потім у цій квартирі жила дочка професора Антоніна Федорівна, бабусина мама, яка вийшла заміж за робітника заводу «Арсенал» Терентія Тарасовича Довганя, та їхні діти — сини Василь і Олександр (обидва загинули на фронті у війну) і дочка Світлана. Коли загинули сини, Терентій Тарасович, хоч його й не відпускали з заводу, уприсявся на фронт і теж не повернувся...

На тій же площадці, у квартирі навпроти, жив колись молодший брат професора Коротницького, віолончеліст Амадей Антонович зі своєю дружиною, художницею Стефанією Стефанівною.

Бабуся Світлана ще пам'ятала їх, як вони, зовсім уже старенькі, підтримуючи одне одного і зупиняючись на кожній сходинці, по півгодини піднімалися на четвертий поверх (ліфта в їхньому будинку не було). Бабусі Світлані тоді було років п'ять, і вона вірила, що, коли Стефанія щось малювала, а Амадей Антонович грав у цей час на віолончелі — все, що вона малювала, оживало на полотні, починало рухатися, дихати, говорити... І в її картину можна було навіть увійти... Але варто було Амадею Антоновичу припинити гру, і все одразу ж завмирало.

Так запевняв Стасик, старший за неї на два роки, який жив на першому поверсі; він божився, що сам на власні очі бачив це. Амадей Антонович і Стефанія Стефанівна не мали ні дітей, ні онуків, але дуже любили малечу і завжди частували хлопчиків і дівчаток із їхнього будинку цукер-

ками. А на Новий рік влаштовували незвичайну ялинку, розцяцьковану різними чудернацькими іграшками, які робила сама Стефанія Стефанівна. На цих ялинках бували всі діти з їхнього будинку. Всі, крім бабусі Світлани.

Між родинами професора Коротницького і його брата-віолончеліста існувала якась таємнича сварка. Вони двадцять років не розмовляли, тільки мовчки кивали одне одному при зустрічі.

І коли професор на дев'яносто другому році життя помер і Терентій Тарасович, його зять, вирішив нарешті порушити сімейну заборону і піти до сусідів-родичів, щоб налагодити нарешті стосунки, було вже запізно. Амадея Антоновича і Стефанію Стефанівну напередодні вночі забрала «швидка допомога».

Вони померли в лікарні в один день...

Бабуся Світлана так і не дізналася про сімейну таємницю. І Віті нічого розказати не змогла.

Тепер у квартирі Амадея Антоновича і Стефанії Стефанівни мешкає молоде подружжя — електрослюсар Володя і вчителька англійської мови Олена Петрівна. Володя нещодавно повернувся з армії, щодня чистить на сходах черевики (так часто ніхто в їхньому будинку не чистить черевиків) і бадьоро наспівує солдатські пісні.

А в дев'ятій професорській квартирі живуть тепер Вітя з мамою й бабусею Світланою. Точніше, Вітя з бабусею. Бо Вітина мама — геолог і майже весь час в експедиціях, «у полі», як вона каже. Приїде на кілька днів, обцілує Вітю, нагодує цукерками й морозивом, поплаче — і знову «в поле».

Тато не приїздить зовсім. Тато вже кілька років за кордоном, у Африці. Допомагає африканським країнам налагоджувати національну промисловість. Мама щороку їздить на місяць до нього. Але Вітю з собою не бере. Боїться.

— Там такий клімат... А Зайчик такий слабенький, хворобливий. Ні-ні!..

Вітя справді чогось часто хворіє. Худенький — «самі шкіра та кістки», як каже бабуся Світлана. Ключиці стирчать, ребра випинаються, ручки тоненькі — соромно сорочку скинути. Якось фотограф прийшов у дитсадок із трьома фотоапаратами (то були саме ті два дні, коли Вітя ходив у садок). Почав знімати дітей. Бабуся Світлана як глянула на ті фотографії, обурилася страшенно.

«Ви не майстер! — кричала вона. — Ви — партач! Щоб отаке з дитини зробити!»

«Я не партач! Я своє діло знаю, — образився фотограф. — А от ви... Дитину треба краще годувати».

Бабуся Світлана трохи того фотографа не спопелила з усіма його фотоапаратами.

Вже так як вона Вітю годувала — мало хто своїх онуків годував. Такої бабусі, може, не лише в Києві, в Україні, в усьому світі не було більше.

Все своє життя, всі свої сили, всю свою енергію вкладала бабуся Світлана у догляд за Вітею, у Вітине виховання. День і ніч у буквальному розумінні слова присвячувала вона своєму «зайчику».

Вітя і дня не сидів дома, перед телевизором (бабуся Світлана справедливо вважала, що таке сидіння шкідливе для малих дітей).

Вона водила його всюди, куди тільки могла, — у зоопарк, у цирк, у театри... Вона хотіла, щоб Вітя бачив усе живе, а не з екрана телевизора.

І ще — вона водила його в музеї. Хотіла, щоб він змалку звикав до справжнього мистецтва.

І Вітя полюбив урочисту музейну тишу і світлу прозорість повітря.

Бабуся Світлана у музеях завжди говорила пошепки. Це Віті теж подобалося, бо надавало якоїсь таємничості, незвичайності. Вони ходили у музеї Тараса Шевченка (і в той великий, на бульварі, і в маленький, з дерев'яною покрівлею, у провулку), і у Великої Вітчизняної війни, і в Іс-

торичний, у музеї Лесі Українки, Миколи Лисенка, Марії Заньковецької... Мабуть, не було в Києві музею, де б вони не були.

Але найчастіше вони ходили в Музей українського мистецтва. В отой величній, з колонами, де над довгими сходами обабіч входу сидять два сірі гривасті леви.

Бабуся Світлана віталася з тими левами, як із давніми знайомими. Того, що ліворуч, ближче до вулиці, вона лагідно називала Боніфацій, а того, що праворуч, — Африканич. Віті це подобалося, він щоразу підходив до кожного й чемно вклонявся, вітаючись: «Добрідень, Боніфацію! Добрідень, Африканичу!».

Був іще один лев — усередині музею, у залі на першому поверсі. Невеликий, фарбований, якому такий самий фарбований дядечко у трусах безсовісно роздирав двома руками пашу.

Під левом було написано: «Самсон».

Вітя якийсь час вітався з ним: «Добрідень, Самсоне!».

Але потім з'ясувалося, що Самсон — це зовсім не лев, а той дядечко в трусах, який роздирає йому пашу.

Вітя з бабусею Світланою дуже сміялися. Тим паче, що, як з'ясувалося, то був знаменитий фонтан, який стояв колись на Подолі. З пащі лева тоді струменіла свята вода.

До 1 500-річчя Києва фонтан відбудували, і зараз копія «Самсона» стоїть на Подолі, а оригінал зберігається в музеї.

— А ми не знали, — сміялася бабуся Світлана. — От невігласи!

Уже згодом Вітя подумав, що бабуся, мабуть, хитрувала. Не могла вона не знати про Самсона. Вона ж була «корінна» киянка і стільки всього на світі знала... Просто вона любила, щоб її «зайчику» було цікаво. І весело.

Вони довго ходили залами музею, роздивлялися картини, скульптури. І старих часів, і сучасні.

Але під кінець завжди приходили в зал, де висіли картини художника Крижицького. І відшукували картину, яка називалася «Дуби».

Бабуся Світлана завжди тихо зітхала і потім довго стояла, мовчки дивлячись зволоженими очима на залитий сонцем зимовий ліс, на могутні засніжені дуби, що завмерли так, як уміють завмирати взимку тільки дуби.

Картина справді була незвичайна. Від неї просто віяло чистим морозним повітрям. І здавалося, ступи вперед — і зарипить під ногами сніг...

Вітя вже знав, чого бабуся Світлана зітхає перед цією картиною. Яюсь, стоячи отак, вона тихо прошепотіла:

— Твій дідусь дуже її любив... Ми часто приходили сюди...

Дідусь Вітя бачив тільки на фотографії.

Дідусь Віктор Семенович, доктор технічних наук, майстер спорту, альпініст, загинув у Гімалаях під час сходження на один із «восьмитисячників». Це сталося дуже давно, коли Вітина мама ще була у третьому класі.

Кольорова фотографія дідуся висіла у найбільшій кімнаті над старовинним комодом. Молодий альпініст у зеленій брезентовій штормівці й червоній плетеній шапочці з білим помпоном, до якого аж ніяк не тулилося слово «дідусь», весело усміхався, мружачись від сонця на тлі засніжених гірських вершин.

Вітю назвали Віктором на його честь.

З одного боку фотографії висів на стіні альпіністський льодоруб, з другого — тенісна ракетка. Льодоруб був, звісно, дідусів, а ракетка бабусина. Бабуся Світлана колись теж займалася спортом. Була першорозрядницею з тенісу.

І зараз вона ще любила спорт, була завзятою вболівальницею.

З Віті бабуся Світлана теж хотіла зробити спортивного хлопчика. Коли йому минуло чотири роки, вона повела його в басейн, але він у перший же день застудився і мі-

сяць пролежав із запаленням легенів. Слабеньке в нього було здоров'я. Від самого народження. Бабуся Світлана, що називається, трусилася над ним. А він однак весь час хворів. Навіть у дитсадок не зміг ходити.

III

У коридорі було напівтемно.

Але Вітя бачив, що таємнича незнайомка не торкнулася ні замків, ні ланцюжка... Двері розчинилися самі, наче й не були замкнені. Вони вийшли на площадку.

Це був останній поверх старого чотириповерхового, побудованого ще на початку двадцятого сторіччя будинку.

Високо вгорі, над сходами, був так званий ліхтар — величезне, покреслене на десятки квадратних шибок вікнище, над яким іще далі на даху здіймалося гостроверхе скляне шатро.

Між вікнищем і скляним шатром була довга, через усе горище, дощана дерев'яна шахта. І в тій шахті — невеликі двері. Ті двері завжди здавалися Віті загадковими. Для чого вони? Невже хтось міг наважитися вийти з них і ступити на завжди брудні шибки того величезного вікнища?

У Віті завжди лоскотно хололо в грудях, коли він думав про це. Він уявляв собі, як цей хтось провалюється і з гуркітливим дзвоном летить униз, у проліт сходів на цементну долівку, на якій острівцями світилися жовто-червоні візерунчасті квадратики колишньої кахляної підлоги... Та загадкові двері були завжди замкнені. Ніхто ніколи не виходив із них, не ступав на запорошені брудні шибки.

І от зараз...

Двері були відчинені. Навстіж.

Жахно чорнів довгастих прямокутників отвору. Ба більше — з площадки до них вели старовинні, з залізними завитушками гвинтові сходи. Звідки вони взялися? Їх ніколи тут не було!

Незнайомка обернулася, і Віті здалося, ніби він помітив за вуаллю підбадьорливу усмішку. Хоча напевне цього сказати він би не міг. Він, як і раніше, не бачив її обличчя. Лише тьмяний блиск великих синіх очей.

Так само мовчки, беззвучно, не кажучи ні слова, вона почала підніматися гвинтовими сходами вгору.

Все всередині у Віті було скуте наче крижаним панциром, але якась всевладна невідпорна сила штовхала його вперед.

Десь на денці свідомості ворухнулася думка: «А як же квартира? Я ж лишаю її незамкнену... Що скаже бабуся Світлана?» Але ця думка одразу ж згасла.

Піднімаючись сходами, Вітя проминув залізну коробку розподільчого щита і згадав, як два дні тому новий їхній сусіда електрослюсар Володя копирсався тут, стоячи на драбині, а молода дружина тримала його двома руками за ноги (щоб як ненароком вдарить струмом чоловіка, вдавило і її). Не було цих гвинтових сходів! Точно не було!..

— К-куди... ч-чого? — ледь прошепотів Вітя.

Але вона почула.

І обернулася.

— Ти ж хочеш зустріти його... побачити? — одним подихом тихо спитала вона.

У Віті завмерло серце.

Він одразу зрозумів — про кого вона каже. Він рвучко кивнув.

І от Вітя вже стоїть перед розчиненими дверима. Стоїть і дивиться в непроникну темряву горища, в якій щойно зникла загадкова незнайомка.

«А я молодець!.. Не боюсь... не тікаю... От би знав тато!» — майнула в нього думка.

І враз спалахнуло світло.

І в той же час пролунав тоненький лагідний голос:

— Будь ласка, заходь! Просимо!..

IV

Все своє дошкільне дитинство Вітя провів удвох із бабусею Світланою. Але не можна сказати, що це було таке вже нещасливе дитинство. Бабуся Світлана вмiла замiнити йому маму, тата, друзiв — усiх!

Що то була за вигадниця, його бабуся Світлана!

Навiть Боря Жабський, який не визнавав жодних авторитетiв, коли познайомився з нею, сказав:

— Ну, в тебе й бабуся! Молоток! Заводна!..

Вона й справдi була як заведена. Инодi, щоб розважити свого любого Вiтю, таке виробляла, що люди тiльки дивувалися.

Майже щодня вони ходили гуляти в Ботанiчний сад.

Одного разу Вiтя закапризував, не хотiв їсти сметану. Хоч як бабуся вмовляла його, вiн тiльки зцiплював зуби, пхивькав i заперечно мотав головою. Це було саме пiсля отого невдалого походу в басейн, пiсля запалення легенiв.

Бабуся вмовляла, вмовляла... I раптом зникла.

На сусiднiй лавочцi сидiв дiдусь iз триричною кругловидою онукою, яка наминала тiстечка i яку йому щойно бабуся ставила за приклад.

Вiтя вже збирався заплакати, аж тут несподiвано з-за кущiв вискочила на алею бабуся Світлана верхи на мiтлi.

З бадьорими вигуками, тримаючи над головою склянку сметани, вона загарцювала навколо Вiтi.

Вiд несподiванки суворий дiдусь з'їхав з лавки i сiв на землю.

А бабуся Світлана гарцювала на мiтлi та спiвала на повний голос:

*Я Баба Яга, кiстяна нога!
Не вiдстану! Не вiдстану!
Поки не з'їси сметану-у!..*

Кругловида онука верещала від захоплення, плескаючи в долоні. А суворий дідусь сидів на землі й тільки лупав очима.

Де вже тут було відмовлятися од сметани. І хоча дідусь у досить різкій формі засудив бабусині «легковажні, непедагогічні й абсолютно неприпустимі методи виховання», вона аж ніяк не знітилася, не образилася й сперечатися не стала. Для неї здоров'я її любого «зайчика» було важливіше за все.

Потім вони цілий рік грали у Бабу Ягу та Хлопчика-Мізинчика. Хлопчиком-Мізинчиком був, звичайно, Вітя, а Бабою Ягою — бабуся Світлана. Причому це була дуже хороша, симпатична, весела й зовсім не страшна Баба Яга. І її двоюрідні брати Змій Горинич і Коцій Безсмертний теж були веселі, дотепні й симпатичні хлопці. І лякали вони тільки боягузів, брехунів, хуліганів та інших лихих людей.

Взагалі бабуся Світлана вміла весело фантазувати й вигадувати казкові пригоди, яких не було ні в книжках, ні кіно, ні в телепередачах. Так вона вигадала дві країни — Зландію і Добряндію. На чолі Зландії стояв король Злан Великий. У нього були придворні — прем'єр-міністр князь Підлиза-Підлотський (він також міністр праці й виробництва граф Нероба-Брехальський, міністр дозвілля та розваг барон Маруда-Набридон), другий прем'єр-міністр князь Себелюб-Зазнайський (він також військовий міністр граф Руками-Махальський і міністр фінансів барон Жадюга-Скупердей) і третій прем'єр-міністр княгиня Ябеда-Доноська (вона міністр фізичного й морального виховання графиня Страхопуд-Тремтельська і міністр інформації баронеса Базіка-Балабон).

Як бачите, у Зландії були перебої з кадрами. На кожну негативну рису потрібна була окрема штатна одиниця, а її не вистачало, тому зландці весь час шукали людей і тому вели підступну ворожу діяльність проти добрянців.

На чолі Добряндії стояла бабуся Добряна (дуже старенька, вже й недочувала і недобачала, чим, природно, користувалися зландці). Вона була схожа на бабу Машу, колишню двірничку, яка живе у першій квартирі.

Ще в Добряндії жив дядя Вася, на всі руки майстер, теж дуже схожий на дядю Васю з п'ятої квартири, який завжди лагодить їм крани, замки у дверях та все інше, що жіноцтво полагодити не може.

Вітя любить, коли дядя Вася приходить і, вже з порога, усміхаючись у прокурені вуса, хриплувато каже:

— Що, братці, знову якась аварія? Отож кажу, виходьте за мене заміж, житимете як у Бога за пазухою. А ви не хочете...

То він жартує. Бабуся Світлана старша за нього, а в мамі є тато. Те ж саме він говорить своїй сусідці з четвертої квартири Анастасії Пилипівні, яка дуже схожа на тітоньку Гортензію, що живе у Добряндії. Тітонька Гортензія так само, як і Анастасія Пилипівна, — чудова господиня, куховарка і вміє домашніми засобами лікувати усі хвороби. Тільки Анастасія Пилипівна працює друкаркою у Міськбуді, а тітонька Гортензія — ні. Бо у Добряндії нема Міськбуду.

Ще в Добряндії жив Альховка. Іншого імені йому придумати неможливо. Альховка один на світі. Йому п'ятнадцять років, він учиться у восьмому класі. Але якщо в когось у будинку щось трапляється і нема дяді Васі, то кличуть Альховку. Звичайно, Альховка не такий майстер на всі руки, як дядя Вася, але тільки тому, що іще дуже юний. Він і слюсарює, і теслярює, та найбільше захоплюється технікою. Яку він у себе вдома музику зробив — фантастика!

А часом Альховка робить навіть те, що й дядя Вася не зміг би. Наприклад, коли Анастасія Пилипівна вийшла вниз за поштою і двері несподівано защепнулися на запобіжник (такий невдалий у неї замок), а на кухні горіли всі конфорки і чекати не можна було, а ламати двері шкода, бо тільки тиждень тому ламали, Альховка переліз через

сусідський балкон на балкон Анастасії Пилипівни і відімкнув двері. І ще чимало було у хлопця подібних подвигів.

Альховка — круглий сирота.

Тато й мама його загинули в автомобільній катастрофі, коли він був зовсім маленький. Жив Альховка з тіткою, та й то не рідною, а троюрідною — худенькою, маленькою, сором'язливою жіночкою, яка працювала приймальницею у хімчистці. Тітка була якась затуркана, нерішуча, розгублена, як то кажуть, непристосована до життя. І не стільки вона доглядала Альховку, скільки він доглядав її. Влітку хлопець завжди підробляв — або вожатим у таборі, або рятувальником на пляжі (в нього був перший розряд із плавання). І це ще більше вабило Вітю до нього.

В їхньому дворі існувало так зване кодло — підліткова компанія старшокласників: Ян, Філя, Алик, Валера, Ігорьок та інші. Вони збиралися увечері на дитячому майданчику або у під'їзді (в дощ), курили сигарети, бриньчали на гітарі, сміялися, дико верещали услід перехожим, зачіпали дівчат. Іноді зчиняли й бійки.

Спочатку Альховка пристав до «кодла», але потім посварився з хлопцями.

Він був першим другом дяді Васи.

Одного разу дядя Вася й Альховка врятували бабусю Світлану й Вітю від справжньої аварії.

У їхній великій кухні з височенною, як і в кімнатах, стелею, була мансарда. Сьогодні переважна більшість киян навіть не знають, що таке мансарда. В сучасних нових будинках із низенькими стелями не буває мансард.

Мансарда — то наче такий дерев'яний балкон із бильцями на півкухні, до якого ведуть круті, схожі на корабельні сходи, теж із бильцями. На мансарді зберігалися старі непотрібні речі, які шкода викидати.

Для Віті мансарда була найцікавішим, найулюбленишим місцем у всій квартирі, хоча бабуся Світлана й не

дозволяла йому лазити на мансарду, боячись, щоб він не впав і не забився.

Але відомо, що найцікавіше робити саме те, що забороняється.

І коли бабусі не було вдома, Вітя, звісно, лазив на мансарду.

О! Там були просто казкові речі. Наприклад, стара поламана ширма, якою користувалася, мабуть, ще мати професора Коротницького. На шовкових, посічених і подертих, однак дуже красивих, гофрованих фіранках були вигиптувані рожеві фламінго серед лілій і очерету... Або бамбукова китайська парасолька з жовтою китаянкою у гостроносому човнику. Або кована дерев'яна скриня, оперезана залізними смугами на заклепках. У таких скринях завжди зберігалися казкові скарби...

Або іржавий грамофон із дивовижною розмальованою трубою. Чи стоси пожовклих дореволюційних ілюстрованих журналів.

А то якось Вітя знайшов на мансарді невелику візерунчасту фарфорову дощечку з напівстертими трояндами по кутках.

Виявилося, що то пристрій, щоб робити монпансьє (льодяники) з паленого цукру. У давнину було заведено самим удома робити для дітей монпансьє з цукру-рафінаду. І мама бабусі Світлани, згадуючи своє дитинство, робила їх колись для неї.

Вітя, певна річ, одразу забажав саморобних льодяників. І хоч такого рафінаду, як треба (у головках, обгорнутих синім папером), бабуся Світлана дістати не змогла, вона все-таки зробила Віті монпансьє. І ці застигли темно-брунатні, майже чорні, краплі паленого цукру здалися йому надзвичайно смачними.

А як захопливо було грати на мансарді у капітана далекого плавання, уявляючи, що то корабель, а ти стоїш на капітанському містку і пливеш через океан до безлюдних островів, де заховані піратські скарби!..

Й от одного дня ця чудова мансарда підозріло заскрипіла і з неї посипалася жовта труха.

Перелякана бабуся Світлана негайно гукнула дядю Васю.

Він прийшов, подивився, помацав, послухав, похитав головою і сказав:

— Ну що ж, братці. Загроза катастрофи справді є. Не будемо приховувати. Може обвалитися. Сто років стоїть. Що ви хочете? Значить, так... Є два варіанти. Або руйнація, або капремонт.

Бабуся Світлана важко зітхнула. Дядя Вася примружився на неї:

— Авжеж, знову ж таки, куди дівати все це барахло? Нікуди дівати. Значить, капремонт.

Бабуся Світлана вдруге зітхнула:

— Ну що ж... Доведеться запрошувати майстрів.

Дядя Вася усміхнувся:

— Вони з вас здеруть стільки, що вам доведеться ходити, вибачте, в купальнику. Нічого. Зробимо... Удвох з Альховкою.

— Ой! Та ви що! Це ж... — замахала бабуся Світлана руками.

— Не лякайтесь, сусідко, — твердо сказав дядя Вася. — Нумо краще потихеньку розвантажувати аварійний об'єкт.

І дядя Вася почав обережно знімати з мансарди всі оті казкові речі. Бабуся йому допомагала. І Вітя по змозі теж (хоч йому й казали, щоб він не крутився під ногами).

Речі розносили по кімнатах і по коридорах, щоб звільнити у кухні оперативний простір.

А потім дядя Вася й Альховка принесли дошки, інструмент і взялися до діла.

Капремонт тривав не один день. То була каторжна робота. Довелося міняти майже всю основу мансарди. Що не зачепиш, воно все гниле, трухляве.

Вітя тоді вперше зблизька побачив, що таке важка фізична праця. Коли жили на шиї від напруги надималися так, що, здається, от-от лопнуть, коли піт струмками тече за комір і сорочка, висихаючи, вкривається білим нальотом солі.

І раптом Вітя подумав, що, може, зараз отам, у далекій Африці, його тато теж так працює. Бабуся Світлана завжди ж говорила, що тато дуже працьовитий, беручкий до роботи і на всі руки майстер, сам усе робить, ніколи не сидить без діла. І хоча він інженер, але не цурається фізичної праці, й коли бачить, що в робітників щось іде важко, скидає піджака й кидається у самісіньке пекло.

Щемкий біль жалю торкнув Вітине серце. Він тоді дуже переживав, дивлячись на дядю Васю й Альховку.

І якось увечері не витримав і сказав, зітхнувши:

— Ех! Якби я був чарівником, я зробив би так, щоб уся уся робота виконувалася машинами. Щоб дядя Вася і Альховка не мучилися... І всі взагалі!

— Зайчику мій! Чарівнику мій дорогий! — розчулено обійняла Вітю бабуся Світлана.

Альховка мовчки всміхнувся. А дядя Вася поправив жовтий олівець, що стирчав у нього за вухом, і поклав Віті на плече шкарубку, мозолясту руку:

— Та ні, Вітьок, то радість — бачити, що ти щось можеш... Колись сам це збагнеш.

Після капремонту мансарда стала для Віті ще принаднішою, ще дорожчою.

V

— **Б**удь ласка! Заходь! Просимо!.. Вітя ступив крок — і опинився у великій кімнаті, заставленій старовинними меблями. З ліпної, як у їхній квартирі, стелі звисала давня бронзова люстра з гірляндою скляних матових абажурів у вигляді біло-зелених водяних лілій.

Вікон у кімнаті не було. Там, де мали б бути вікна, висіли на стінах великі, у золочених рамах картини, на яких було намальовано те, що мало виднітися з вікна: дахи будинків, вулиця внизу.

Вітя одразу впізнав — це була їхня вулиця. Але нового будинку навпроти не було, а натомість стояв дерев'яний, двоповерховий, із вивіскою «Москательна лавка». І вулицею їхали не автомобілі, а прольотки, запряжені кіньми. Тобто це була їхня вулиця сто років тому.

Посеред кімнати височів мольберт, а на ньому — теж велика, без рами картина. Що на ній було намальовано, Вітя не бачив.

Він бачив тільки зворотний бік полотна, що нерівно стовбурчилося на загинах, прибитих до підрамника.

З-за мольберта визирала старенька кумедна бабуся, запнута хусткою, зав'язаною на потилиці так, що кінці стирчали ззаду, наче заячі вушка. В одній руці бабуся тримала палітру, в другій — довгий пензель. Усе обличчя її, щоки і навіть ніс були у різнобарвних мазках свіжої фарби.

Поруч із мольбертом на старовинному стільці з гнучими ніжками сидів теж дуже старенький і кумедний дідусь у блакитному фракку, в білій крохмальній сорочці й у крапчастій краватці-метелику.

Дідусь був зовсім лисий, тільки з-за великих відстовбурчених вух стирчали вбік сиві пасма ріденького волосся Дідусь тримав віолончель.

За стільцем, на якому сидів дідусь (Вітя аж здригнувся від несподіванки), стояла знайома ширма з їхньої мансарди — рожеві фламінго серед лілій і очерету. Але гаптований гладдю шовк був зовсім цілий.

Усе було дивне, але найбільше вразила Вітю ялинка, прикрашена, розцяцькована чудернацькими іграшками новорічна ялинка, що стояла в кутку кімнати, і на ній горіли маленькі свічечки.

«Але ж зараз вересень! До Нового року ще три місяці», — розгублено подумав Вітя. Більше нічого подумати він не встиг, бо в цей час бабуся тоненьким і не стільки старечим, скільки дівчачим голосом промовила:

— Заходь, Вітю, заходь... Ми чекаємо тебе, — вона обернулася до дідуся. — Це онук Світланки, правнучки Федора... Вітя.

У прозоро-блакитних очах дідуся подив змінився на лагідну привітність.

— Симпатичний... дуже... — прошелестів дідусь, розтягуючи губи в усмішці. — Схожий на Федора... у дитинстві... Ах, Федір, Федір! Я ж не був проти одруження Антоніни. Ти даремно на мене думав.

Легка тінь на мить пробігла по обличчю дідуся, він коротко зітхнув, але наступної миті вже знову привітно всміхався.

Але й цього було досить, щоб Вітя встиг подумати: «Яка велика кімната! Я й не знав, що на горищі може бути така кімната». Вітя не раз ходив із бабусею Світланою на горище — і вішати білизну, і підставляти миски й каструлі, коли якомсь восени протік дах і на стелі у коридорі з'явилися мокрі плями. Ходили на горище через так званий чорний хід, на який вели з кухні оббиті залізом і замкнені на два величезні гачки та величезний скреготливий засув двері.

Сходи на горище були дерев'яні, але на початку кожної сходинки прибіта вузька смужка заліза. По краях вони були темно-іржаві, а посередині вичовгані до білого блиску. Ці круті сходи із залізними смужками Вітя добре пам'ятав, бо часто спотикався на них, боляче б'ючи коліна. На горищі пахло цвіллю, трухлявиною й котами. Там завжди, навіть у найясніший сонячний день, був таємничий присмерк, і лише в золотих снопах сонячного проміння, що косо прорізали горище крізь вузькі, схожі на

фортечні бійниці «слухові» вікна, блискотливо кружляли порошинки.

— Иди, іди сюди ближче, Вітю, — закивала йому з-за мольберта бабуся. — Иди подивись, тобі буде цікаво.

Вітя наблизився, обережно посуваючись, щоб не зачепити віолончель, зайшов за мольберт і глянув на картину.

Картина була якась дивовижна. Намальовано небо і в небі — мітла. Вище й нижче мітли літали пташки — ластівки, голуби, горобці, ворони. Десь далеко на обрії летів реактивний літак, залишаючи чітку смугу. І все. Землі видно не було, тільки блакитне небо, в лівому кутку ще схожа на баранця біла хмарка, і на всю картину — велика мітла, якою двірники замітають подвір'я.

— Подобається? — усміхнулася кумедна бабуся і, не чекаючи Вітиної відповіді, вмочила пензель у фарбу на палітрі й мазнула крильця голуба на картині. В ту ж мить дідусь торкнув смичком струни і, нахиливши голову, ледь помітно усміхнувся розтуленим беззубим ротом, наче сам здивувався глибоким чарівним звукам, що полинули з віолончелі.

І враз замахали крилами пташки на картині, й то вже була не картина, а живе небо, живі пташки і жива мітла, що летіла в небі й не падала.

Вітя відчув, як чиясь рука лягла йому на плече. Він звів очі. Поруч стояла таємнича незнайомка, яка привела його сюди. Звідки вона з'явилася, він не вгледів. Але був певен — у кімнаті до того часу її не було.

Взагалі, дивна річ, Вітя думав про неї лише тоді, коли бачив її. Коли ж вона зникала, він одразу забував про неї.

Вітя обернувся на бабуся і дідуся. Вони усміхалися йому підбадьорливо й лукаво.

Не встиг він отямитися, як таємнича незнайомка підхопила його на руки й посадила на мітлу. І сама сіла поруч. У Віті похололо в грудях од відчуття висоти. Й одразу зашвирило у вухах вітер...